

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIDON KOE 7.2.2014 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskeissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_aidinkieli.pdf

Tehtävä 1

Hyvässä vastauksessa tulkitaan tunteita ja toiveita novellin tapahtumien ja naisen reaktioiden pohjalta. Novellissa ilmaistut naispäähenkilön tunteet on kytketty toistuviin yksityiskohtiin (juna, istuinpaikka, eväät, kirja, kännykkä), joiden kautta paljastuvat naisen tunteet ja toiveet. Vastauksen voi rakentaa tällaisten motiivien analyysin varaan.

Vastauksessa huomataan esimerkiksi naisen avuttomuuden tunne (mies ei puutu tarpeeksi asioihin, unohtaa eläkeläiskorttinsa). Epäluuloisuus ja levottomuus näkyvät siinä, että nainen puhuu koko ajan. Nainen jopa pelkää, että mies on uskonon (miehen kännykän pirinä ja tekstiviestit). Hän on ärtynyt ja tyytymätön istuinpaikkoihin (eivät istu vierekkäin), junan epäsiisyyteen ja mieheen. Hän kiinnittää jatkuvasti huomiota siihen, mitä mies tekee hänen mielestään väärin ja puhuttelee tätä kuin lasta.

Havaitut tunteet osataan tulkita merkiksi toiveista. Esimerkiksi näin: naisen tunteita hallitseva tyytymättömyys paljastaa naisen läheisyyden kaipuun (väärä istumapaikka) ja siten toiveen avioliiton jatkumisesta. Naisen reaktioiden takana on siis toive parisuhteen syvemmästä yhteydestä ja pelko miehen menettämisestä jollekulle toiselle.

1–2 pistettä:

Vastaus sisältää satunnaisia havaintoja ja niukkoja päätelmiä naisen käyttäytymisestä.

3–4 pistettä:

Vastauksessa naisen käyttäytymistä eritellään tunteiden ja toiveiden ilmaisuina.

5–6 pistettä:

Vastauksessa naisen reaktiot tulkitaan pelkojen ja haaveiden ilmentymiksi ja hänen käyttäytymisestään luodaan kokonaiskuva.

Tehtävä 2

Palttalan artikkelissa kerrotaan keskustelunalyysistä, jonka mukaan arkikeskustelu on yhteispeliä. Onnistuneessa vuorovaikutuksessa odotetaan noudatettavan tiettyjä sääntöjä kuten vuorottelusääntöä (vastavuoroisuuden periaate) ja yhteistyösääntöä (palautteen anto).

Vaikka novelli koostuu naisen monologista ja vaikka miehen ääntä ei novellissa kuulla kuin epäsuorasti, novellin tapahtumia voi tarkastella vuorovaikutustilanteena. Tekstin rivien välisistä voi tehdä päätelmiä äänensävyistä, eleistä, katseista ja liikkeistä, viestien sekamelskasta, jota tutkijat artikkelin mukaan kutsuvat multimodaalisuudeksi.

Artikkelin valossa miehen puhumattomuuskin voidaan tulkita kommunikaatioksi ja palautteeksi. ("Keskustelu ei aina ole puhetta. Eikä puhe aina keskustelua.") Samoin toistuvat wc-käynnit ja kännykän käyttö voidaan ajatella miehen tavaksi ottaa vuoronsa "keskustelussa".

Nainen pyrkii puheellaan yhteisymmärrykseen mutta mies torjuu hänet. Miehen puhumattomuuden vuoksi nainen ei saa tältä kaipaamaansa reaktiota. Palttalan artikkelin mukaan tällaista tilannetta voidaan kutsua vuorovaikutuksen säröksi. Kun novellia tulkitaan artikkelissa esiteltyjen vuorovaikutuksen pelisääntöjen avulla, ei novellin kuvaama vuorovaikutustilanne näytä onnistuneelta.

1–2 pistettä:

Vastauksessa lähestytään novellin vuorovaikutustilannetta artikkelin näkökulmasta.

3–4 pistettä:

Vastauksessa kuvaillaan novellin vuorovaikutustilannetta artikkelissa esiteltyjen näkökulmien ja käsitteiden avulla.

5–6 pistettä:

Vastauksessa ymmärretään novellin vuorovaikutustilanteen luonne ja sitä kuvaillaan luontevasti artikkelin näkökulmasta.

Tehtävä 3

Petri Tammisen kolumnin viesti on alusta loppuun ristiriitainen. Otsikko ja nosto antavat olettaa, että kirjoittaja on huolissaan miehen asemasta naisten menestyessä yhteiskunnassa yhä paremmin. Tekstin tyyli ja sävy puhuvat kuitenkin toista, sillä Tamminen ironisoi sekä "tosimiehiä" että "äijäkulttuuria" humoristiseen sävyyn: tosimes on lapsellinen, joustamaton, ennakkoluuloinen ja kulttuurivihamielinen. Mieheksi kasvatetaan kieltojen avulla.

Tamminen myöntää kaksi kertaa kärjistävänsä, ja siitä voisi päätellä, että hän on mitä ilmeisimmin tosissaan.

Kolumnin loppu vetää vielä kerran maton lukijan jalkojen alta: Tamminen rakentaa kolumniinsa uuden kääntein, todisteluketjun, joka paradoksaalisesti osoittaa, että mies on parhaimmillaan pulassa. "Jousteta ei, muututa ei, mutta tiukan paikan tullen sitten kuitenkin

toimitaan --." Silloin mies vasta alkaa toimia – tosiasiaa hän ei siis sittenkään ole pulassa eikä Tamminen tosissaan näin väittäessään.

Ironinen käänne lopussa ("Se lohtu tässä sentään on...") voidaan lukea myös todisteeksi siitä, miten syvästi tosissaan Tamminen on. Miehellä ei ole mitään hätää, vaikka toisin voisi luulla.

1–2 pistettä:

Vastauksessa perustellaan niukasti oma tulkinta jostakin kolumnin väitteestä.

3–4 pistettä:

Vastauksessa havaitaan kolumniin sisältyvä ristiriita ja perustellaan oma käsitys tekstihavainnoin.

5–6 pistettä:

Vastauksessa oivalletaan kolumnin ristiriitaisuus osana Tamminsen ironista tyyliä ja perustellaan, miksi Tamminen on tai ei ole tosissaan.

Tehtävä 4

Sarjakuvassa Viivi edustaa naista ja sika nimeltä Wagner miestä. Sarjakuvan mukaan miesten ja naisten välinen kommunikaatio ei toimi ja on ristiriitaista, koska mies ja nainen ovat erilaisia.

Kolme neljästä sarjakuvastripistä alkaa sillä, että Viivi esittää kysymyksen. Kysymykset ovat retorisia ja toimivat ikään kuin ansana, koska Viivi toivoo tietynlaista vastausta: Hän haluaisi kuulla, että on kaunis ja laiha ja että Wagner rakastaa häntä. Wagner vastaa väärin ja Viivi pettyy.

Naisten kommunikointitavalle ovat sarjakuvan mukaan tunnusomaisia piilo-odotukset, joita mies ei voi täyttää. Tämä ilmenee selvästi kolmannessa stripissä, jossa viestitään viimeiseen ruutuun asti vain kehon kielellä. Miehen kommunikaatio on yksinkertaista ja arkista. Viivi kysyy: "Mitä sinä tältä parisuhteelta toivot?". Wagner vastaa "En ymmärtänyt kysymystä" ja alkaa ajatella "tärkeämpiä asioita" kuten pullaa.

Mies ja nainen eivät löydä yhteisymmärrystä. Huonosti toimiva kommunikaatio ilmenee selvästi puhekuplien, ajatuskuplien ja kehonkielen vuorottelusta ja yhteisvaikutuksesta.

Sarjakuvastripit antavat yksinkertaistetun ja karrikoidun kuvan sukupuolten välisestä kommunikaatiosta. Kärjistetty ajattelutapa perustuu stereotyyppisiin mielikuviin miehistä ja naisista ja läpäisee sekä kuvallisen että sanallisen ilmaisun.

1–2 pistettä:

Vastauksessa huomataan Viivin (nainen) ja Wagnerin (mies) erilainen tapa kommunikoida.

3–4 pistettä:

Vastauksesta välittyy sarjakuvan käsitys sukupuolirooleihin perustuvasta kommunikaatiosta ja sen ongelmista.

5–6 pistettä:

Vastauksessa sarjakuvastrippejä luetaan sukupuolistereotyyppioilla leikittelynä, ja tulkintaa perustellaan yksityiskohtaisilla, sekä kieleen että kuvaan liittyvillä havainnoilla.

Tehtävä 5

Kaikki esimerkkisananlaskut vahvistavat käsitystä siitä, että suomalainen ei paljon puhu. Vaikeneminen esitetään hyveenä ja suorastaan moraalisen ohjenuorana ("Puhuminen on hopeaa, vaikeneminen kultaa"). Kyseinen sananlasku kiteyttää oivallisesti suomalaisen puhe-kulttuurin keskeisen piirteen: puhua saa, mutta ei turhaan. Jos ei ole tähdellistä sanottavaa, on parempi vaieta.

Vaikenemisen kulttuurin ehdottomasta arvostuksesta kertoo lakonisesti sananlasku "Puhumatta paras". Kannanotto sisältää vihjauksen siitä, että puhuminen ei aina vie asioita eteenpäin ja että joskus ei kannattaisi puhua lainkaan.

Vähäpuheisuutta ja harkittua puhetta arvostetaan useissa esimerkeissä. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluva luotettavuus ja rehellisyyskin liitetään suoraan puhumiseen. Jos jotain on puhumalla sovittu, se sopimus pidetään ("Sanasta miestä, sarvesta härkää").

"Siitä puhe, mistä puute" ottaa kantaa puheeseen, jolla peitetään jokin ongelma. Tietyn aihepiiriin (esimerkiksi seksuaalisuus tai raha) toistuminen puheessa kertoo siitä, miten tärkeä se puhujalle on, vaikka puhuja itse ei huomaa sitä.

Suorastaan negatiivisesti puhumiseen suhtaudutaan sananlaskussa, jossa kerrotaan rehvastelusta ("Ei suuret sanat suuta halkaise"). Itsensä kehuminen on pahasta, eikä runsas puhe vakuuta ("Joka paljon puhuu, se vähän tietää"). Juoruilu ja pahan puhuminen tuomitaan tiukasti. Toisista puhumisesta nähdään kaksi puolta: positiiviset asiat leviävät helposti, mutta vielä mieluummin levitetään ikäviä asioita ("Hyvä kello kauas kuuluu, paha vielä kauemmaksi"). Sananlaskun voi tulkita vaativan vastuullisuutta kaikkeen puhumiseen.

Hyvässä vastauksessa sananlaskuja on ryhmitelty valitun näkökulman tai näkökulmien mukaan (esimerkiksi vaiteliaisuus on hyve) ja esitetty sen pohjalta perusteltu tulkinta suomalaisesta puhe-kulttuurista. Tulkintaa voidaan myös kyseenalaistaa tai pohtia suhteessa nykypäivän käsityksiin tai näkemyksiin.

1–2 pistettä:

Vastauksessa mainitaan suomalaisen puhe-kulttuurin joitakin ihanteita, kuten vaikenemista ja vaiteliaisuutta.

3–4 pistettä:

Vastauksessa kuvaillaan ja luokitellaan suomalaisen puhe-kulttuurin piirteitä useammasta näkökulmasta aineistoa monipuolisesti hyödyntäen.

5–6 pistettä:

Vastauksessa tehdään kokoavien päätelmien lisäksi myös kriittisiä tulkintoja sananlaskujen kuvaamasta puhe-kulttuurista.